

РЕЦЕНЗИЯ

От: **проф. д-р Таня Дъбева Филипова**
Икономически Университет - Варна
Научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“ в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: **участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 98/18.01.2024г. на Зам.-ректора по научноизследователска дейност и международно сътрудничество при УНСС.**

Автор на дисертационния труд: **Кристиан Дафнис Рангелов**
Тема на дисертационния труд: **„Възможности за развитие на винен туризъм в България“**

1. Информация за дисертанта

Докторантът е зачислен по докторска програма към *катедра „Икономика на туризма“*, факултет *„Икономика на инфраструктурата“* на УНСС по научна специалност *„Икономика и управление (туризъм)“* със Заповед на Ректора на УНСС № 716/12.03.2021 г. Обучението е в редовна форма и се е осъществило през периода 02.03.2021 г.- 02.03.2024 г.

Докторант Кристиан Рангелов е роден на 04.02.1994 г. в гр. София. Завършва средно образование в Професионална гимназия по телекомуникации, гр. София. През 2017 г. получава ОКС „бакалавър“ в УНСС, специалност *„Икономика на туризма“*, а през 2019 г., съответно ОКС „магистър“, специалност *„Управление на международни проекти“*. От 2021 г. е редовен докторант към катедра *„Икономика на туризма“* с научен ръководител проф. д.н. Таня Парушева. Трудовата биография на докторант Рангелов е впечатляваща, той преминава през различни постове в туризма, стажантски програми, преподавателска дейност като

в момента е мениджър на управление на проекти към МАП „Маркетинг Рисърч“, гр. София. Професионалният опит и отличното владение на английски език са фактори за ползотворна изследователска дейност.

Докторант Рангелов е извършил успешно всички дейности, включени в индивидуалния му учебен план, атестат за което са получените 190 кредита. Положил е изискуемите докторантски минимума по професионално направление 3.8. „Икономика“ от Блок А и по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“ от Блок Б с отлични оценки. Рангелов е завършил доктората в рамките на три годишния срок на обучение, осъществил е необходимите публикации по дисертационния труд, водил е семинарни занятия към катедра „Икономика на туризма“. Неговата дейност е атестирана всяко тримесечие, съгласно нормативните изисквания на УНСС. Отчетените резултати, респективно кредити по индивидуалния план на докторант Рангелов свидетелстват за отговорно изпълнение на включените дейности.

Дисертационният труд е депозиран в катедра „Икономика на туризма“ при УНСС на 06.11.2023 г. и е обсъден на разширено заседание на академичния състав. Докторантът е отчислен с право на защита съгласно Заповед на Ректора на УНСС №173/26.01.2024г. Следователно Процедурните изисквания са спазени.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд на Кристиан Рангелов е с общ **обем** от 207 страници, които са разпределени в структурно отношение както следва: увод (7 стр.), три глави (162 стр.), заключение (5 стр.), списък на литературните източници (12 стр.) и 3 приложения (13 стр.). Структурата е класическа и е подходяща за избраната тематика. Изложението е логически последователно, обемът на отделните части на разработката е балансиран. В изложението е включен илюстративен материал от 8 таблици, 9 графики и 18 фигури, което помага за по-доброто систематизиране на информацията.

В **увода** на дисертационния труд са представени актуалността и мотивацията за избор на изследователската проблематика. Докторатът коментира тематика с приложен аспект и със значителен потенциал за българския туризъм, тъй като се визира приоритетен и бързо развиващ се вид, за който са налице подходящи условия и ресурси. Виненият туризъм е многоаспектен, самостоятелен или комбиниран с други форми и видове, изследването му може да е от различни ракурси. В тази връзка оценявам

като добре подбрани и правилно формулирани предмета и обекта на дисертационния труд.

Съобразно предмета и обекта е конструирана и **основната** изследователска **цел:** *“ да се проучат новите технологии и иновации в света на виното, и на тази основа, да се предложи модел за развитие на винения туризъм в дестинация България.”* За изпълнението ѝ са формулирани пет научноизследователски задачи, които следват логиката на съдържанието.

Изследователската **теза**, която конкретизира същността и насоката на научното изследване обвързва винения туризъм от една страна с генерирането на приходи, а от друга – с повишаване на качеството на туристическите услуги чрез приложение на иновации в продукта и промотирането му. За доказване на тезата са създадени **три работни хипотези**, които се коментират в хода на проучването.

Конкретизиращият изследователски **инструментарий** е правилно подбран съобразно целта и задачите на разработката. Приемаме откритите от автора ограничения и проблеми, съпътстващи изготвянето на доктората.

Източниците на **информационно осигуряване** са разнообразни, в т.ч. монографии и научни трудове на български и чуждестранни автори; специализирани издания на международни организации; статистически издания; интернет информация; авторови проучвания.

Използваната **научна литература** също кореспондира с анализираната проблематика и включва 246 източника, от тях 35 са на кирилица, 94- на английски език и 117 от интернет. Авторът е положил усилия да проучи някои от основните публикации по тематиката в националната специализирана литература, както и подходящи чуждестранни издания на английски език. Логично, съобразно представената проблематика броят на интернет сайтовете да е почти еквивалентен на броя на останалите публикации. Подбраните информационни източници са подходящи за тематиката на изследването, съотнесени към обема на разработката са достатъчно на брой и са използвани и цитирани коректно.

Структурата и съдържанието на дисертационния труд кореспондират напълно с тематиката на изследването и съответно с изискванията за подобни разработки.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Съдържанието на дисертационния труд доказва задълбочеността на изследването, съчетана с приложни аспекти. Докторатът е написан на научен стил, с професионална лексика и ясна терминология.

Уводът рамкира базисните атрибути на проучването и аргументира необходимостта от формулиране на нови възможности за развитие на винен туризъм у нас.

В глава първа традиционно се представят някои теоретични аспекти на винения туризъм като съвременен вид. Логично се тръгва от дефинирането и историческото развитие като се предлага и авторова дефиниция. Теоретичните аспекти се обогатяват с изследване на взаимовръзката на винения туризъм с лозаро-винарския цикъл и винената индустрия. Резонно се представя профила на винения турист със съответните параметри и мотивация, проследява се ролята на специалните събития при практикуване на този вид туризъм. Акцентира се и върху мултипликационния ефект на винения туризъм, както и върху често срещаните комбинирани продукти с други видове. Отделно е изведена ролята на музеите за вино като важна част от обектите за посещения. Теоретичните аспекти са илюстрирани с разнообразни примери от практиката.

Тази тенденция продължава и във **втора глава**, която започва с анализ и оценка на винения туризъм в две водещи дестинации от Стария свят – лидерите Франция и Италия и една от Новия – САЩ с цел представяне на престижни практики. В логичен ред, на базата на богата статистическа информация, следва анализ и оценка първо на винарството в България, второ-на винения туризъм и трето- на достиженията в тази област. Традиционно, главата завършва с детайлно представяне на методологията на авторовото емпирично проучване като са подбрани методите на анкетата и дълбочинните интервюта.

В глава трета, която е с конструктивен характер се представят резултатите от емпиричното проучване, обработени със съответните методи -първо от анкетното и след това от интервютата с експерти в изследваната област. Авторът систематизира съвременните технологични иновации във винопроизводството и винения туризъм и на тази база изготвя **модел** за развитие на винения туризъм в България чрез внедряване на иновации. Съобразно модела и резултатите от емпиричното проучване се предлагат насоки и препоръки за развитие на винения туризъм у нас с акцент върху финансови инструменти, европейски програми и иновации. Рамкирани са и някои предизвикателства пред развитието на винения туризъм, свързани със съвременната конюнктура.

Заклучението, не само резюмира, но и подчертава приносните моменти на разработката

Докторант Рангелов използва разнообразен **методологически инструментариум** като съвкупност от традиционни за този род проучвания подходи и методи, които оценяваме като правилно подбрани съобразно тематиката, целта и задачите на проучването.

Систематизираните научни и научно-приложни резултати аргументират извода, че основната цел на дисертационния труд е реализирана чрез успешното изпълнение на поставените научноизследователски задачи. Формулираната от автора теза е потвърдена на базата на доказаните хипотези.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд анализира и оценява различни аспекти на винения туризъм и възможностите за неговото развитие в България като на тази база включва новаторски елементи както от теоретичен, така и от приложен характер.

Приемам формулираните от докторант Рангелов приноси. По мое мнение, в дисертационния труд ясно се открояват следните **научни и научно-приложни приноси**:

- Обогатяване на теоретичните постановки чрез извеждане на авторова дефиниция за винен туризъм;
- Проучване на многоаспектната същност на винения туризъм чрез представяне на взаимовръзките му с винопроизводството и винената индустрия, други туристически продукти, специални събития;
- Систематизиране на съвременните технологични иновации, свързани с винения туризъм и на тази база разработване на авторов модел;
- Изследване на потенциала за развитие на винения туризъм у нас чрез компетентен анализ, респективно емпирично проучване;
- Формулиране на насоки и препоръки за развитие на винения туризъм в България на базата на авторовия модел.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторант Кристиян Рангелов представя 9 публикации, свързани с тематиката на научния му труд. От включените публикации 6 са статии (2-на бълг. език и 4 – на английски; 5 –самостоятелни и 1 в съавт.).

Статиите са публикувани в нерепубликвани издания с научно рецензиране и са индексирани в Google Books. Трите доклада са самостоятелни и са изнесени пред национални научни форуми с международно участие.

Смятам, че публикациите на докторанта по тематиката на научния труд са напълно достатъчни и представителни за популяризиране на резултатите от изследването му сред заинтересованата аудитория.

Посочените публикации, по брой и структура, надхвърлят минималните национални изисквания за получаване на ОНС „доктор“ съобразно чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ. Докторантът документира реализирани 85 точки.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът по настоящия труд е с обем от 99 страници, съответно представен на български (50 с.) и на английски (49 с.) езици. Структурата му е стандартна, състои се от шест части и отговаря на изискванията. Съдържанието на автореферата кореспондира с изложението на дисертационния труд и систематизира основните теоретични и емпирични изследвания.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам съществени **бележки** по представения за рецензиране труд, но считам, че докторатът би спечелил, ако:

1. Изследването се обогати с подробен анализ на вече въведени иновации от български винопроизводители и винарни;
2. Уместно би било да се съпоставят предлаганите туристически услуги от водещи винарни в страната.

Също така **препоръчвам** на докторант Рангелов в бъдещата си научноизследователска работа да проучи перспективите за разработване на винени маршрути в България.

С цел достойна защита, предлагам на вниманието на докторанта следните **въпроси**:

1. По какъв друг начин могат да бъдат използвани безпилотните летателни апарати (дронове) във винения туризъм, освен за интерактивно преживяване на туристите?

2. Какви са предизвикателствата пред дестинация България при внедряването на предложения от Вас модел за развитие на винен туризъм?

8. Заключение

Направените в рецензията констатации ми дават основание да оценя **положително** дисертационния труд на Кристиан Рангелов „Възможности за развитие на винен туризъм в България“ и да потвърдя, че той изцяло **съответства** на изискванията на ЗРАС в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за учебната дейност на УНСС – част трета „Доктор“. Всички процедурни, структурни и научни параметри са спазени.

Дисертационният труд на Кристиан Рангелов е самостоятелно проучване и успешен опит да се разкрие и развие потенциала на винения туризъм у нас. Той синтезира познанията и изследователските способности на докторанта и би бил полезен както за винената индустрия, така и за туристическата практика.

Всичко това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да гласуват „ЗА” присъждането на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. „Икономика”, научна специалност „Икономика и управление (туризъм)” на Кристиан Дафнис Рангелов – редовен докторант към катедра „Икономика на туризма” при УНСС.

Дата 01.04.2024 г.
гр. Варна

Рецензент:
(проф. д-р Таня Дъбева)

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

R E V I E W

From: ***Prof. Tanya Dabeva Filipova, PhD***

University of Economics Varna

Scientific specialty "Economics and Management (Tourism)"

Regarding: dissertation work for awarding the educational and scientific degree "**doctor**" in the scientific specialty "Economics and Management (Tourism)" at UNWE.

Reason for presenting the review: Order No. 98/18.01.2024 of the Vice-Rector for Research and International Affairs of UNWE to approve the members of the scientific jury and decision of the scientific jury from 27.02.2023.

Author of dissertation:

Kristian Dafnis Rangelov

Topic of the dissertation:

"Development of wine tourism in Bulgaria"

1. Information about the PhD student

The dissertation student was enrolled in a doctoral program at the *Department of "Economics of Tourism", Faculty of "Economics of Infrastructure"* of the UNWE in the scientific specialty "*Economics and Management (Tourism)*", according to the Order of the Rector of UNWE No. 716/12.03.2021. The education was carried out in a *full-time regular form* in the period of 2021 – 2024.

PhD student Christian Rangelov was born on February 4, 1994 in Sofia. He finished secondary education at the Professional High School of Telecommunications, Sofia. In 2017, he received a bachelor's degree from UNSS, majoring in "Economics of Tourism", and in 2019, respectively, a master's degree in "Management of International Projects". From 2021, he is a full-time doctoral student at the Department of "Tourism Economics" with a supervisor, Prof. D.Sc. Tanya Parusheva. The work biography of doctoral student Rangelov is impressive, he goes through various positions in tourism,

internship programs, teaching activity as at the moment is a project management manager at MAP Marketing Research, Sofia. Professional experience and excellent command of the English language are factors for fruitful research activity.

Doctoral student Rangelov has successfully completed all the activities included in his individual study plan, a certificate for which 190 credits have been received. Has passed the required doctoral minimums in professional field 3.8. "Economics" from Block A and "Economics and Management (Tourism)" from Block B with excellent grades. Rangelov completed his doctorate within the three-year period of study, made the necessary publications on the dissertation work, led seminars at the Department of "Economics of Tourism". Its activity is attested every quarter, according to the normative requirements of the UNSS. The reported results, respectively, credits according to the individual plan of doctoral student Rangelov testify to the responsible implementation of the included activities.

The dissertation was submitted to the "Economics of Tourism" department at UNSS on 06.11.2023 and was discussed at an extended meeting of the academic staff. The doctoral student was dismissed with the right of defense according to Order of the Rector of UNSS No. 173/26.01.2024. Therefore, the Procedural Requirements have been met.

2. General characteristics of the presented dissertation work

The dissertation work of Christian Rangelov has a total **volume** of 207 pages, which are distributed structurally as follows: introduction (7 pages), three chapters (162 pages), conclusion (5 pages), list of literary sources (12 pp.) and 3 appendices (13 pp.). The structure is classic and suitable for the chosen theme. The exposition is logically consistent, the volume of individual parts of the development is balanced. The exhibition includes illustrative material of 8 tables, 9 graphs and 18 figures, which helps to better systematize the information.

The relevance and motivation for choosing the research problem are presented in the **introduction** of the dissertation. The doctorate comments on a topic with an applied aspect and with significant potential for Bulgarian tourism, as it refers to a priority and rapidly developing type for which appropriate conditions and resources are available. Wine tourism is multifaceted, independent or combined with other forms and types, its research can be from different angles. In this regard, I appreciate as well-chosen and correctly formulated the **subject** and **object** of the dissertation work.

In accordance with the subject and the object, the **main research goal** was constructed: "to study the new technologies and innovations in the world of wine, and on this basis, to propose a model for the development of wine tourism in the destination Bulgaria." For its implementation, **five research tasks** were formulated following the logic of the content.

The **research thesis**, which concretizes the essence and directions of the scientific research, connects wine tourism on the one hand with the generation of income, and on the other - with increasing the quality of tourist services through the application of innovations in the product and its promotion. To prove the thesis, **three working hypotheses** were created, which are commented on during the study.

The specified **research toolkit** is correctly selected according to the purpose and tasks of the work. We accept the **limitations** and **problems** highlighted by the author, accompanying the preparation of the doctorate.

The sources of information provision are diverse, including monographs and scientific works of Bulgarian and foreign authors; specialized publications of international organizations; statistical publications; internet information; author studies.

The used **scientific literature** also corresponds to the analyzed issues and includes 246 sources, of which 35 are in Cyrillic, 94 in English and 117 from the Internet. The author has made an effort to research some of the main publications on the subject in the national specialized literature, as well as relevant foreign publications in English. Logically, according to the problem presented, the number of Internet sites is almost equivalent to the number of other publications. The selected information sources are suitable for the subject of the research, they are sufficient in number relative to the volume of the doctorate and they are used and cited correctly.

The structure and content of the dissertation correspond fully with the subject of the research and, accordingly, with the requirements for similar scientific works.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

The content of the dissertation demonstrates the depth of research combined with applied aspects. The PhD is written in a scientific style, with professional vocabulary and clear terminology.

The **introduction** frames the basic attributes of the study and argues the need to formulate new opportunities for the development of wine tourism in

our country.

Chapter one traditionally presents some theoretical aspects of wine tourism as a modern type. It is logical to start from the definition and historical development, offering an author's definition. The theoretical aspects are enriched with a study of the interrelationship of wine tourism with the viticultural cycle and the wine industry. The profile of the wine tourist is reasonably presented with the relevant parameters and motivation, the role of special events in practicing this type of tourism is followed. Emphasis is also placed on the multiplier effect of wine tourism, as well as on the common products combined with other types. The role of wine museums as an important part of the sites for visits has been highlighted separately. The theoretical aspects are illustrated with various examples from practice.

This trend continues in the **second chapter**, which begins with an analysis and evaluation of wine tourism in two leading destinations from the Old World - the leaders France and Italy and one from the New - the USA with the aim of presenting prestigious practices. In a logical order, on the basis of rich statistical information, there follows an analysis and evaluation first of the wine industry in Bulgaria, secondly of wine tourism and thirdly of the achievements in this field. Traditionally, the chapter ends with a detailed presentation of the methodology of the author's empirical research, with the selected survey methods and in-depth interviews.

In the **third** chapter, which is of a constructive nature, the results of the empirical study are presented, processed with the relevant methods - first from the questionnaire and then from the interviews with experts in the researched field. The author systematizes modern technological innovations in wine production and wine tourism and, on this basis, prepares a model for the development of wine tourism in Bulgaria through the implementation of innovations. According to the model and the results of the empirical study, guidelines and recommendations are offered for the development of wine tourism in our country with an emphasis on financial instruments, European programs and innovations. Some challenges to the development of wine tourism related to the modern conjuncture are also framed.

The **conclusion** not only summarizes, but also highlights the contributing moments of the dissertation work.

Doctoral student Rangelov uses a diverse methodological toolkit as a set of approaches and methods traditional for this kind of research, which we evaluate as correctly selected according to the topic, purpose and tasks of the research.

The systematized scientific and scientific-applied results argue for the

conclusion that the main goal of the dissertation work has been **realized** through the successful implementation of the set scientific research tasks. The **thesis** formulated by the author is confirmed on the basis of the **proven hypotheses**.

4. Evaluation of scientific and scientific-applied contributions

The dissertation analyzes and evaluates various aspects of wine tourism and the possibilities for its development in Bulgaria, and on this basis includes innovative elements of both theoretical and applied nature.

I accept the contributions formulated by doctoral student Rangelov. In my opinion, the following **scientific and scientific-applied contributions** clearly stand out in the dissertation work:

- Enrichment of the theoretical statements by deriving an author's definition of wine tourism;
- Study of the multifaceted essence of wine tourism by presenting its interrelationships with wine production and the wine industry, other tourist products, special events;
- Systematization of modern technological innovations related to wine tourism and, on this basis, development of an author's model;
- Investigation of the potential for the development of wine tourism in our country through competent analysis, respectively empirical research;
- Formulation of guidelines and recommendations for the development of wine tourism in Bulgaria based on the author's model.

5. Evaluation of dissertation publications

Doctoral student Kristian Rangelov presents **9 publications** related to the subject of his scientific work. Of the included publications, 6 are articles (2 in Bulgarian and 4 in English; 5 independent and 1 in co-authorship). Articles are published in non-refereed peer-reviewed journals and indexed in Google Books. The three reports are presented during national scientific forums with international participation.

I believe that the publications of the doctoral student on the topic of the scientific work are completely sufficient and representative for popularizing the results of his research among the interested audience.

The mentioned publications, in terms of number and structure, exceed the minimum national requirements for receiving the ONS "Doctor" in

accordance with Art. 2b, para. 2 and 3 of ZRASRB. The PhD student documents 85 points achieved.

6. Evaluation of the abstract

The abstract of the present work has a volume of 99 pages, respectively presented in Bulgarian (50 p.) and in English (49 p.) languages. Its structure is standard, consists of six parts and meets the requirements. The content of the abstract corresponds to the exposition of the dissertation work and systematizes the main theoretical and empirical studies.

7. Notes, recommendations and questions

I have no significant **notes** on the work submitted for review, but I believe that the PhD would win if:

1. The research was enriched with a detailed analysis of already introduced innovations by Bulgarian wine producers and wineries;
2. It would be appropriate to compare the tourist services offered by leading wineries in the country.

I also **recommend** PhD candidate Rangelov in his future research work to study the prospects for developing wine routes in Bulgaria.

For the purpose of a worthy defense, I bring to the attention of the doctoral student the following **questions**:

1. In what other way can unmanned aerial vehicles (drones) be used in wine tourism, except for an interactive experience for tourists?
2. What are the challenges facing destination Bulgaria in the implementation of your proposed model for the development of wine tourism?

9. Conclusion

The conclusions in this review give me the reason to **positively evaluate** Kristiyan Rangelov's dissertation work "Development of wine tourism in Bulgaria" and to confirm that it fully complies with the requirements of ZRAS

in the Republic of Bulgaria, the Regulations for its implementation and the Regulations for educational activities of UNSS - part three "Doctor". All procedural, structural and scientific parameters are met.

Kristian Rangelov's dissertation is an independent study and a **successful attempt** to reveal and develop the potential of wine tourism in our country. It synthesizes the knowledge and research abilities of the PhD student and would be useful for both the wine industry and tourism practice.

All this gives me reason to propose to the respected members of the scientific jury to vote "FOR" the awarding of the educational and scientific degree "doctor" in professional direction 3.8. "Economics", scientific specialty "Economics and Management (Tourism)" by Christian Dafnis Rangelov - full-time doctoral student at the "Economics of Tourism" department at UNSS.

01.04.2024
Varna

Reviewer:
(Prof. PhD. Tanya Dabeva)